

do zdravice. Jama 5 se, vjerojatno zbog djelovanja rijeke, manifestirala u višem sloju, zbog čega je bila teško uočljiva. U njoj nije pronađen arheološki materijal. Nakupina opeke i kamena poliranjem je proširena preko gotovo cijele sonde. U potrazi za eventualnom arhitektonskom strukturom, poliranjem je pronađen posrebrn *polufollis* Konstantina I., dva komada kasnoantičke keramike i jedan brus. Ta nakupina nije bila vezana žbukom, niti je bila kompaktna. Ipak su pronađeni komadi žbuke u obliku oblutaka, što opet upućuje na djelovanje obližnje Save. Zaključeno je da je pronađena nakupina onodobni odbačeni građevni materijal koji se rabio za nivelaciju terena. Uzdignuće terena po rubu k.č. 214/6 upućivalo je na moguć bedem grada, što proširenjem rovova nije potvrđeno. Moguća pretpostavljena cesta u dužini parcele nije pronađena, pa je trebalo istražiti pretpostavku da današnji poljski put leži na rimskoj cesti. Nakon probnog presjeka današnjeg puta do dubine od 1 m, pokazalo se da je do dubine od 0,7 m sloj zapunjen šljunkom na samom dnu sadržavao recentni materijal. Ovo je istraživanje pokazalo da je taj prostor izvan areala Andautonije. Zbog svoga specifičnog položaja, blizine rijeke Save i manje apsolutne nadmorske visine, nije bio pogodan za duže obitavanje.

Literatura

Sutherland, Carson 1967 C. H. V. Sutherland, R. A. G. Carson, Roman Imperial coinage, VI (From Diocletian's reform to the death of Maximinus), London, 1967.

Furst-Bjeliš 1996 B. Furst-Bjeliš, Historijsko geografska analiza prostornog pojma tradicionalne regije Turopolja, (doktorska disertacija), Zagreb, 1996.

Tatjana Pintarić

Miroslav Nađ

Sunčica Nagradić-Habus

Summary

In 2008 rescue archaeological excavations were conducted at the site of future cemetery expansion in Šćitarjevo. The system of test trenches was employed. Archaeological layers that were found included discarded construction material (stone and bricks) at the southern site of the parcel, few empty pits, several pottery fragments and Constantine I.'s coin, in trench 10 by 10 m in size. The rest of the parcel was sterile. The assumption of a possible defensive city wall and a road was not confirmed.

Redni broj: 114

Lokalitet: Šepkovčica

Naselje: Gradići, Donja Lomnica

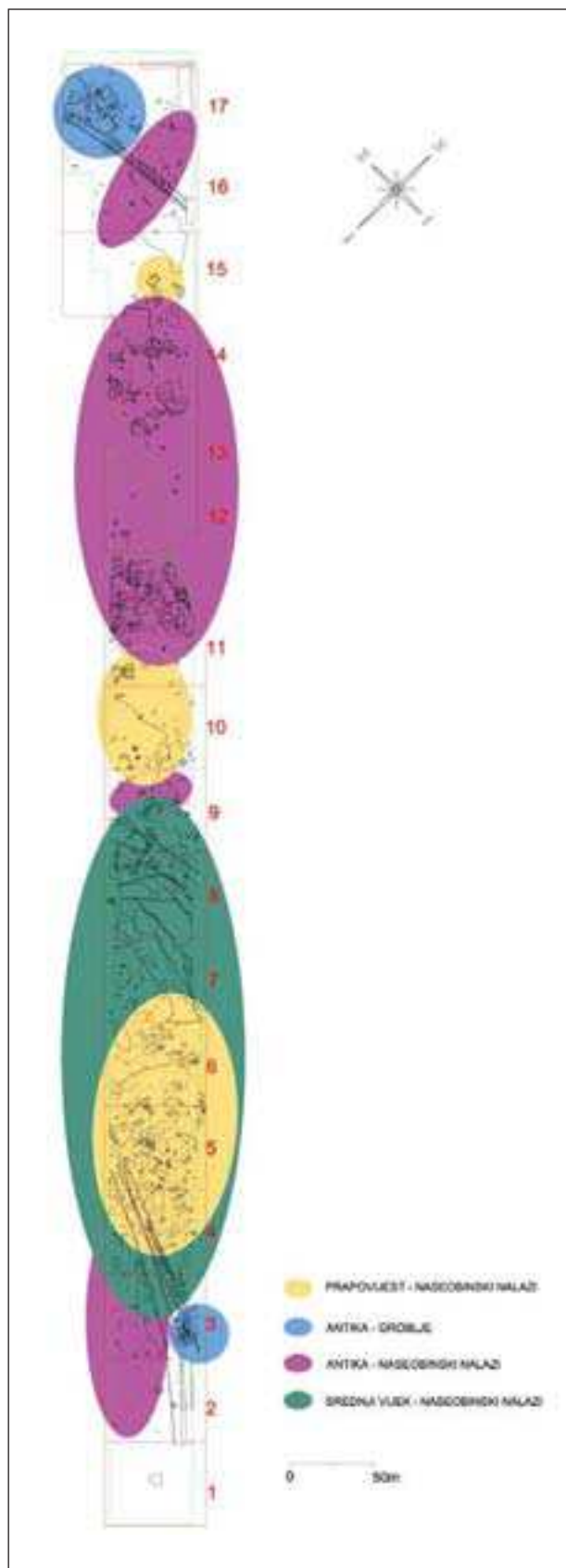
Grad/općina: Velika Gorica

Pravni status: postupak u tijeku

Razdoblje: P, A, SV

Vrsta radova: zaštitno iskopavanje

Arheološko nalazište Šepkovčica nalazi se na poljoprivrednim površinama naselja Gradića i Donje Lomnice, paralelno sa željezničkom prugom Zagreb – Sisak, a istraženo je

Šepkovčica, kompozitni plan s označenim razdobljima (snimili: M. Krtinić i I. Boras; obradila: A. Sičić; uredila: A. Bugar)

Šepkovića, bunar 5, prapovijest (foto: B. Rožanković)

u sklopu projekta zaštitnih arheoloških istraživanja na trasi buduće Autoceste Zagreb – Sisak (koridor A11), dionica Jakuševac – Velika Gorica jug (stacionaža od 4+600 do 3+600). Istraživanje lokaliteta trajalo je od listopada 2006. do travnja 2008. godine, na površini od 50.000 m². Naručitelj radova bilo je Ministarstvo kulture, a investitor Hrvatske autoceste. Glavni izvođač radova bio je Muzej

grada Zagreba, s voditeljicom istraživanja Aleksandrom Bugar. Kao suradnik u radovima angažirana je tvrtka Kaducej d.o.o. te Muzej Turopolja. Stručni arheološki nadzor obavila je Tatjana Lolić iz Konzervatorskog odjela u Zagrebu, koja je i koordinatorica zaštitnih radova na prvoj i drugoj dionici buduće Autoceste Zagreb – Sisak.

Tijekom dugotrajnog istraživanja, brojnu arheološku ekipu činili su arheolozi Josip Burmaz, Dženi Los, Nikša Vujnović, Nikolina Antonić, Iva Marochini i Ivan Knezović te određeno razdoblje Ivan Drić, Antonio Džaja, Sanja Gospodinović, Igor Vukmanić i Maja Pasarić. Duži ili kraći period na terenu proveli su apsolvanti i studenti arheologije Sveučilišta u Zagrebu A. Sičić, V. Iličić, M. Krtinić, G. Šobota, I. Boras, T. Matana, N. Bracanović, I. Artuković, A. Nadžander, V. Žlender, A. Babajko, M. Lelas, V. Šešuk, Ž. Mesec, M. Martinec, F. Sirovica, B. Babić, A. Pavleković, V. Madiraca, M. Peović te D. Maurin sa Sveučilišta u Zadru. U istraživanju je sudjelovala i brojna pomoćna tehnička ekipa, dok su radnici tvrtke Židar d.o.o. obavili ručni, a tvrtka TGM logistika strojni iskop. Uzorke zemlje flotirala je Gordana Ivčić, ing. biologije (†), inženjerski pregled geoloških slojeva obavio je Tomo Novosel, dipl. ing. geologije, a osteološki pregled ljudskih i životinjskih ostataka dr. sc. Zdravka Hincak. Istraživanja je videodokumentacijom popratio Marijan Orlić, viši stručni savjetnik konzervator iz Konzervatorskog odjela u Zagrebu.

Položaj lokaliteta bio je određen na temelju rezultata terenskoga arheološkog pregleda i geofizičkih istraživanja

Šepkovića, životinjski ukopi 2 i 3, antika (foto: Dž. Los)

obavljenih za prvu dionicu Autoceste Zagreb – Sisak. Lokalitet geografski pripada regiji Turopolje u kojoj prevladavaju geološki fluvijalni slojevi različite starosti, vezani uz morfostrukture nizine rijeke Save, a u tu se sliku uklapa i lokalitet Šepkovčica na kojem su definirani slojevi fluvijalnog podrijetla, izuzev eolskog nanosa na kojem je nastalo srednjovjekovno naselje. Ta mikrolokacija bila je obilježena i koritima nekadašnjih potoka, kao i bogatijom šumskom vegetacijom, dok je razina podzemnih voda bila i do 4 m viša nego današnja. Niz drenažnih jaraka rabljenih u svim periodima prisutnima na lokalitetu, upućuje na to da je okoliš zbog povremenih poplava i vlage bio prilagođavan uvjetima za život, kao i neki tipovi objekata. Nalazi niza ukopa za stupove, od kojih su mnogi pravilnog pravokutnog i kvadratnog tlocrta, te nedostatak sačuvanih podova kuća potvrđuju teoriju da je riječ o kućama temeljenim na stupovima, s podovima odignutima od tla, kao što je to slučaj i s najstarijom sačuvanom tradicijskom drvenom arhitekturom posavskoga kraja.

Arheološka su istraživanja u tehnički i metodološki zahtjevnom procesu istraživanja tri vertikalna stratigrafska sloja i na dijelu lokaliteta složenom horizontalnom stratigrafijom, na površinom obimnom lokalitetu rezultirala vrlo brojnim, bogatim i izrazito različitim nalazima iz prapovijesnoga, antičkoga i srednjovjekovnog razdoblja. Osobito se ističe nalaz trinaest bunara s drvenim konstrukcijama kružnog ili četvrtastog tlocrta iz sva tri razdoblja prisutna na lokalitetu, kao i nalaz osam jama sa životinjskim ukopima goveda položenih na bok i presavijenih nogu.

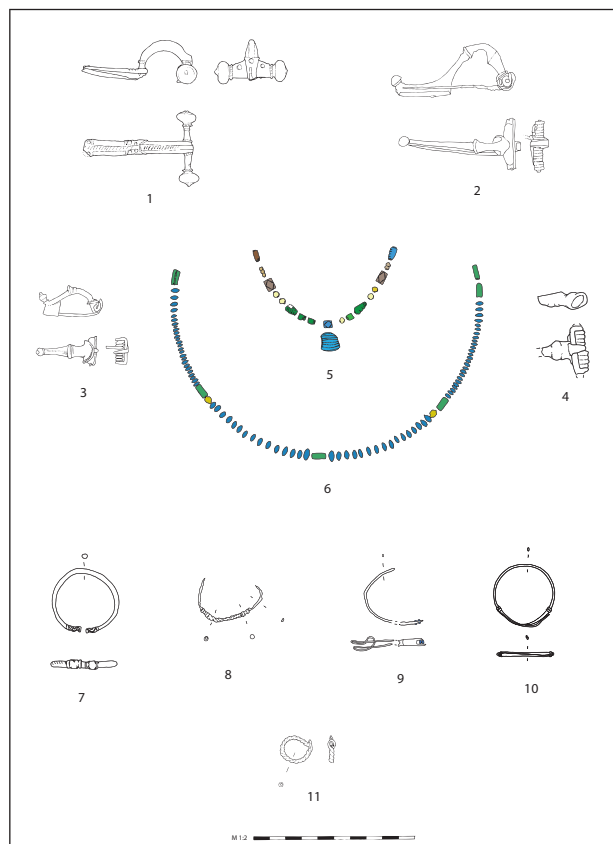
Prapovijesnom razdoblju pripada približno 800 različitih naseobinskih jama, od kojih su veći dio ukopi za stupove, dok ostatak čine otpadne i radne jame, drenažni kanali, bunari i vatrišta. Najveća je koncentracija prapovijesne ukopa na površini od 10.000 m², ali su različite prapovijesne jame definirane i na drugim dijelovima lokaliteta. Riječ je o ostacima eneolitičkoga naselja (lasinjska kultura) te brončanodobnom naseobinskom horizontu. Pronađena je velika količina keramičkih ulomaka posuda i lijepa te životinjske kosti, a maji dio nalaza čini litika.

Antički su nalazi brojni – definirana su dva groblja udaljena jedno od drugoga oko 700 m te niz naseobinskih objekata raspoređenih po gotovo cijeloj površini lokaliteta. Grupa od 11 grobova čini ostatak oranjem uništenog noričko-panonskog tumula s paljevinskim i žarnim grobovima i s brojnim grobnim priložima uobičajenima za rimsko razdoblje druge pol. 1. st. i 2. st. (žare, keramički vrčevi s jednom ili dvije ručke, zdjele, tanjuri, lonci vertikalnog vrata, čaše, šalice tankih stijenki, novac, brončane fibule, staklena zdjela), a u tumul je bio ukopan i jedan kosturni grob nešto kasnije datacije (2./3. st.). U blizini tumula pronađeno je još šest pojedinačnih žarnih i paljevinskih grobova. Drugo je groblje miješano paljevinsko i kosturno s ukupno 36 grobova, datirano u razdoblje od 1. do 4. stoljeća. Dio kosturnih grobova tlocrtno je kružno položen oko kamenog popločenja kvadratnoga tlocrta. U nekoliko kosturnih grobova bile su priložene keramičke posude, a pronađeni su i dijelovi nošnje, odnosno nakita (brončane fibule, narukvice, perlice od staklene paste) te novac. Stratigrafski je stariji od toga groblja sustav ukopa plitkih jaraka koji na površini od 40x25 m zatvaraju tri pravokutna prostora,

Šepkovčica, grob 1, antika (foto: A. Bugar)

oblikujući neku vrstu grobnih parcela. Taj je tlorisni sustav bio definiran i geofizičkim istraživanjima. Južno od groblja definirana je antička (lokalna) cesta s jarcima i kolotrazima trasirana na geološkoj šljunčanoj podlozi, a još jedna manja površina s tragovima kola definirana je uz grobni tumul. Najveća gustoća naseobinskih objekata kasnoantičkoga perioda bila je definirana na SZ dijelu lokaliteta, na površini od cca 12.000 m², a različiti naseobinski objekti i drenažni kanali locirani su i drugdje unutar istraženog područja.

Šepkovčica, ploča s izborom nalaza iz antičkih grobova (izradila: I. Marochini)

Šepkovčica, grupa jama, vatrišta i bunar 10, antika (foto: B. Rožanković)

Definirano je više od 600 različitih ukopa jama: temeljni jarci pravokutnog objekta, ukopi za stupove nadzemnih konstrukcija objekata, radne i otpadne jame i jarci, pravilni redovi ukopa za kolce nekadašnjih ograda, brojna vatrišta, bunari i drenažni kanali. Riječ je o naseobini ruralnoga tipa. Brojni su nalazi keramike, željeznog alata, brončanih predmeta – dijelova nošnje, kasnoantičkog novca, koštanih ukrasnih predmeta, ulomaka stakla, opeke, maze, žrvnjeva, brusova te nekoliko obrađenih komada kamena.

Jedan su od najvažnijih nalaza na lokalitetu ostaci srednjovjekovnog naselja koje se rasprostiralo na površini od 15.000 m². Definirana su dva horizonta naselja: starije – datirano u period od 9. do poč. 13. stoljeća te mlađe – datirano u razdoblje od 13. do 15. stoljeća. Istraženo je više od 800 različito velikih ukopa jama, od čega velik dio pripada ukopima za stupove, dok drugi dio čine srednje i veće jame različitih funkcija (stambene, radne, otpadne, vatrišta, krušne peći, bunari, odvodni kanali). Izdvojena su

Šepkovčica, bunar 7, srednji vijek (foto: Dž. Los)

četiri tipa objekata prema rasporedu i kombinaciji stupova i pripadajućih jama. Pronađena je velika količina keramike, uglavnom lonaca, od kojih su brojni ulomci ukrašeni motivom valovnice – češljaste i jednostruke, ukrašen izvedenim kotačićem ili urezanim paralelnim linijama. Osim keramike, pronađena je veća količina životinjskih kostiju, od kojih dio pripada i izumrlom govedu *Bos primigenius* (tur), po kojem je po predaji Turopolje dobilo ime. Osim toga, pronađeno je i dosta metalnih nalaza, željeznih noževa i alatki, dvije brončane S-karičice, jedna lijevana naušnica volinjskoga tipa i jedan brončani garnulirani privjesak u obliku zvončića.

Literatura

Bugar 2008 A. Bugar, Naselje ranog srednjeg vijeka Velika Gorica – Šepkovčica, u: Srednji vek, arheološke raziskave med Jadranskim morjem in Panonsko nižino, Narodni muzej Slovenije i Annales Mediterranea, Ljubljana, 2008.

Bugar 2007 A. Bugar, Dosadašnji rezultati arheoloških zaštitnih istraživanja na lokalitetu Šepkovčica, Obavijesti HAD, 1, Zagreb, 2007.

Burmaz 2005 J. Burmaz, Terenski arheološki pregled na trasi autoceste Zagreb – Sisak, 1. dionica Jakuševac – Velika Gorica, Kaducej d.o.o, Zagreb, 2005.

Fürst-Bjeliš 1996 B. Fürst-Bjeliš, Historijsko-geografska analiza prostornog pojma tradicionalne regije Turopolja, (doktorska disertacija, Prirodoslovno-matematički fakultet), Zagreb, 1996.

Hincak, Mihalić, Bugar 2007 Z. Hincak, D. Mihalić, A. Bugar, Cremated Human and Animal Remains of the Roman Period – Microscopic Method of Analysis (Šepkovčica, Croatia), Coll. Antropol., 31, Zagreb, 2007.

Laszowski 1911 E. Laszowski, Povijest plemenite općine Turopolja nekoć Zagrebačko polje zvane, sv. I i II, Zagreb, 1911.

Mušić 2005 B. Mušić, Geofizička istraživanja na autocesti Zagreb – Sisak, Univerza v Ljubljani, Oddelek za arheologijo, Ljubljana, 2005.

Aleksandra Bugar

Summary

Site Šepkovčica is situated at agricultural surfaces of Gradići and Donja Lomnica villages near the city of Velika Gorica. The site was excavated within the archaeological campaign at the section of future Zagreb – Sisak highway. The excavations were being conducted from October 2006 to April 2008 at an area of 50,000 m². The position of the site was determined on the basis of the results of a fieldwalking campaign and geo-physical research. Archaeological excavations resulted in numerous finds from Prehistoric, Antiquity and Medieval periods. The significant finds are the 13 wells with wooden constructions from the three mentioned periods and eight animal burials (oxen). Eneolithic settlement of Lasinja Culture type was excavated, together with dwelling pits from Bronze Age. Two Antique graveyards were found dated from the

1st to 4th century. One of them was represented by the destroyed Norican-Pannonian tulumus and the other one was a mixed cremation and skeletal graveyard. Remains of a Late Antique rural settlement and traces of a Roman road were recorded. One of the most important finds at the site were the remains of a Medieval settlement dated to the period between the 9th and the 15th century with numerous dwelling objects and numerous pottery and metal finds.

Redni broj: 115

Lokalitet: Zagreb – Gornji grad (Trg Franje Markovića, Trg Katarine Zrinske, Jezuitski trg, Mesnička ulica)

Naselje: –

Grad/općina: Zagreb

Pravni status: Z-1525 (povijesna urbana cjelina)

Razdoblje: SV, NV

Vrsta radova: sondažna iskopavanja

Tijekom 2008., Muzej Grada Zagreba proveo je nekoliko sondažnih istraživanja na području zagrebačkoga Gornjega grada (Trg Franje Markovića, Trg Katarine Zrinske, Jezuitski trg, Mesnička ulica). Voditelj istraživanja bio je Boris Mašić.

Markovićev trg

Sonda na Markovićevu trgu otvorena je pokraj zgrade Državnoga hidrometeorološkog zavoda, uz istočni ugao njezina sjeverna pročelja. Riječ je o trgu omeđenome navedenom zgradom Zavoda (s juga), palačom Zrinski na kućnom br. 3 (sa sjevera), zgradom Grič 2 (sa zapada) te kućom Vranicanijeva 6 (s istoka). Bitno je napomenuti kako se istočno krilo zgrade Državnoga hidrometeorološkog zavoda nalazi iznad kapele Uznesenja Marijina, koja se vidi na tlocrtu tog dijela grada iz 1766. godine. Pozicija arheološke sonde određena je s ciljem da se prilikom istraživanja ustanove temelji pročelja te dio zapadnog i

Arheološke sonde u Mesničkoj ulici (foto: V. Iličić; snimio: M. Krtinić; obrada: D. Pasarić)

Pozicija arheološke sonde na Trgu Franje Markovića (crtao: N. Metikoš; obrada: S. Latinović)

istočnog zida kapele Uznesenja Marijina. Na nacrtu iz 1766. zorno se razabire kako sjeverno pročelje kapele zadire u prostor današnjeg Markovićeva trga, što je i uvjetovalo njegov tlocrtni izgled. Naime, iz tlocrta je vidljivo kako prilikom gradnje palače Zrinskih nije bilo dovoljno prostora za gradnju južnoga (glavnog) pročelja zgrade u liniji s ostalim kućama u Vranicanijevoj ulici, pa je njegovim povlačenjem prema sjeveru trg zadobio pravilan četvrtast izgled kakav ima i danas.

Istraživanjima je utvrđeno da su arheološki slojevi izrazito devastirani gradnjom komunalne infrastrukture. No, ipak su ostali sačuvani dijelovi istočnog i zapadnog temelja kapele te strukture za koje se može pretpostaviti da pripadaju temelju njezina pročelja. Zapadni temelj bio je vidljiv samo u južnom profilu sonde, jer je ostatak devastiran ukopom za komunalnu infrastrukturu. Istočni temelj također je devastiran, no jasno je ostao sačuvan njegov ugaoni lom, vidljiv i na tlocrtu iz 1776. godine. Zidane strukture vidljive u najdonjem sloju sjevernog profila djeluju kao mogući ostaci pročelja crkve, dok se u istom profilu vide ostaci nekadašnjeg opločenja ulice granitnim kockama.

Dakle, arheološka sonda na Markovićevu trgu upućuje na postojanje ostataka zidane arhitekture pod današnjim pločnikom. U istočnom dijelu sonde ti su zidovi sačuvani

Pozicija arheoloških sondi na Trgu Katarine Zrinske i Jezuitskom trgu (crtao: N. Metikoš; obrada: S. Latinović)